מותרות משום גזל. שנתיאשו מהן הבעלים: **ופטורות מן המעשר.** משום דהפקירא ניהו: **מרייהו.** בעלים של תאנים: **והולפנו כו'.** דשרו למיכל כל אדם: **משום סניות מילתא.** כלומר מרוע לב היה אומר כן ולא משום עין יפה דעדיין לא הפקירן: **אשכחיה.** לרבי טרפון גופיה דקאכיל מן התאנים דקסבר דהפקירא ניהו: **אחתיה.** לר' טרפון בשקא ההוא גברא שהיה משמרן: **על דבר זה.** שהגיל עצמו בכבוד תורתו דקאמר אוי לו לטרפון: **פריצים.** שהוציאו מצית המקדש: **ונעשו חול.** ואף על פי כן נהרג עליהם בלשכר: **אמאי ציערו.** ההוא גברא לר' טרפון הא מהפקירא קא אכיל: **וקא סבר היינו דגנבן.** להכי צעריה: **אי הכי אמאי ציער ר' טרפון נפשיה.** כיון שתפסו כגנב מאי הוה ליה למעבד: **היה לו לפייסו.** בממון: **לפעלס.** לשם שמים: **ודבר בהן לשם שמים.** שתהא כל כוונתן לשמים: **להיות עודר בו.** להשתכר ממנו כדי לאכול: **אלא קשיא דר' טרפון.** (ה) אם שרי ליה לאינש לאודועי נפשיה שהוא חכם במקום שאין מכירין אותו אמאי ציער נפשיה בשביל שהודיע לזה שהוא חכם: **שרו לי תגראי.** הקדימו דיני לשל אחריס בשביל כבוד תורתי: **ובני דוד להנים היו אלא מה כהן וכו':**

לפתוח

מותרות משום גזל. שמתיאשים הן ממה שנשאר בשדה אחר שקפלו והכניסו רוב המקצועות: **ופטורות מן המעשר.** דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ילא הפקר שיש לו חלק ונחלה עמך: **משום סניות מילתא הוא דקאמר הדין גברא.** מפני רוע לב לומר כבר התרתם אותם לעצמכם: **שמע ההוא גברא.** הכיר שר' טרפון היה: **שנשמטשי בלשרה של תורה.** שהניחו כשהודיעו שהוא ר' טרפון ולא הניחו אלא לכבוד תורתו: **אי הכי ר' טרפון אמאי ציער נפשיה.** אי אמרת בשלמא דלא הוה קפיד ההוא גברא אלא ההיא שעתא משה הוה מצטער היאך לא הודיעו בזמן שהוקפלו רוב המקצועות הפקרא ניהו ואי נמי לא ליית ליה דלישלס ליה ההוא פורתא אלא אי אמרת דכולה שתא הוו גנבי ליה עינבי מאי הוה ליה למעבד לר' טרפון וכי הוה ליה לשלומי דמי טובא דלא מחייב בהו. ומסקינן דאין הכי נמי כיון דעשיר גדול היה. מיהו דוקא בכי האי גוונא הוא דאסור משום דההוא גברא עדיין היה חושדו ולכבוד תורתו הוא שהניחו אבל ודאי לפטור עצמו בכבוד תורה במה שאינו חייב בו שרי כדאמרינן לקמן שרי ליה לצורבא מדרבנן למימר לא יהיבנא כרגא) ושרי ליה נמי למימר שרו לי תיגראי בריש שקיולא בדברים הללו זכתה תורה לתלמידי חכמים כשם שזכתה להכהנים וללויים תרומות ומעשרות: **קשרם על אצבעותיך.** כלומר לא תכוין להנאתך אלא כדי שיהיו שגורין בפיך והוסיף על זה ואמר ענדם על גרגרותיך ואמר כך הביא ראיה שסוף הכבוד לבא שנאמר דרכיה דרכי נועם ותומכיה מאושר רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר ג) אל תעשם עטרה להתגדל בהם ואל תעשם קורדום לחפור בהם לשמם ג) אל תעשם עטרה להתגדל בהם ואל תעשם קורדום להיות עודר בו וקל וחומר ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול נעקר מן העולם המשתמש בכתרה של תורה על אחת כמה וכמה אמר רבא ד שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה דכתיב [7] ועבדך ירא את ה' מנעוריו אלא קשיא דר' טרפון (ו) דעשיר גדול היה והוה ליה לפייסיה בדמים רבא רמי כתיב ועבדך ירא את ה' מנעוריו וכתיב [8] יהללך זר ולא פיך הא באתרא דידעי ליה הא באתרא דלא ידעי ליה אמר רבא ה שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא [9] שרו לי תיגראי בריש דכתיב [9] ובני דוד כהנים היו (ו) מה כהן נוטל בראש אף תלמיד חכם נוטל בראש וכהן מנא לן דכתיב [10] וקדשתו כי את לחם (ה') אלהיך הוא מקריב (ז) ותנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה

לפתוח

תנא הוקפלו רוב המקצועות מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות רבי ורבי יוסי בר רבי יהודה איקלעו לההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות רבי הוה קא אכיל רבי יוסי בר ר' יהודה לא אכיל אתא מרהון אמר להו אמאי לא אכלי רבנן הוקפלו רוב המקצועות הוא ואף על פי כן לא אכיל ר' יוסי בר ר' יהודה קסבר משום סניות מילתא הוא דקאמר הדין גברא רבי חמא בר רבי חנינא איקלע לההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות הוה קאכיל יהיב לשמעיה לא אכיל אמר ליה אכול כך אמר לי רבי ישמעאל בר רבי יוסי משום אביו הוקפלו רוב המקצועות מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר ר' טרפון אשכחיה ההוא גברא בזמן שהוקפלו המקצועות דקאכיל אחתיה בשקא ושקליה ואמטייה למשדיה בנהרא אמר (ח) לו אוי לו לטרפון שזה הורגו שמע ההוא גברא שבקיה וערק אמר רבי אבהו משום ר' חנניה בן גמליאל כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה אמר [8] אוי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן [6] [8] כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם קל וחומר ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו (ט) כלי חול שנאמר [1] ובאו בה פריצים וחילללוה [9] כיון שפרצום נעשו חול נעקר מן העולם דכתיב [2] בה בליליא קטיל בלשצר המשתמש בכתרה של תורה שהוא (ו) חי וקיים לעולם על אחת כמה וכמה ורבי טרפון כיון דכי אכיל דהוקפלו רוב המקצועות הוה אמאי צעריה ההוא גברא משום דההוא הוו גנבי ליה ענבי כולה שתא וכיון דאשכחיה לר' טרפון סבר היינו דגנבן אי הכי אמאי ציער נפשיה משום דרבי טרפון עשיר גדול הוה והוה ליה לפייסו בדמים תניא [3] לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו [2] שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי (ד) אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא (ה) למד מאהבה וסוף הכבוד לבא שנאמר [4] קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר [5] דרכיה דרכי נועם ואומר [6] עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר (ג) [3] עשה דברים לשם פעלם ודבר בהם לשמם (ג) [3] אל תעשם עטרה להתגדל בהם ואל תעשם קורדום להיות עודר בו וקל וחומר ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול נעקר מן העולם המשתמש בכתרה של תורה על אחת כמה וכמה אמר רבא ד שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה דכתיב [7] ועבדך ירא את ה' מנעוריו אלא קשיא דר' טרפון (ו) דעשיר גדול היה והוה ליה לפייסיה בדמים רבא רמי כתיב ועבדך ירא את ה' מנעוריו וכתיב [8] יהללך זר ולא פיך הא באתרא דידעי ליה הא באתרא דלא ידעי ליה אמר רבא ה שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא [9] שרו לי תיגראי בריש דכתיב [9] ובני דוד כהנים היו (ו) מה כהן נוטל בראש אף תלמיד חכם נוטל בראש וכהן מנא לן דכתיב [10] וקדשתו כי את לחם (ה') אלהיך הוא מקריב [7] ותנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה

לפתוח

פירוש הרא"ש

מותרות מן הגזל. דמסתמא הפקירום הבעלים והפקר פטור מן המעשר: משום סניות מילתא. דבר שגוי וגנאי היה לו אם לא יאמר להם שיאכלו ולא מגדיות לב אמר כן: אוי לי שנשתמשתי בכבוד תורתי. על שנפטר מאותו האיש בשביל כבוד תורתו: בה בליליא. באותו הלילה ששמו בכלי בית המקדש הוא ושריו: אמאי צעריה ההוא גברא. דמסתמא כל בעלי גבסים בקיאין בדין זה: א"ה אמאי ציער נפשיה. דכיון דשמע שרצה להרגו על שגנב תאניו היה לו לידע שבודאי יעשה כן וא"ה אמאי מצטער והלא יפה עשה שהגיל את עצמו מן המיתה ואף בלא מיתה נמי אמרינן לקמן שרי ליה לאינש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה: ומשני כיון דעשיר גדול הוה היה לו לפייסו בדמים ולשלם לו כל התאנים שגנבו לו: עשה דברים לשם פעלם. לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו: ודבר בהן לשמן. כל דבורך ומעשך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתגאות: ולא תעשם עטרה להתגדל בהם. שתלמוד כדי להתעטר ולהתגדל: ולא קרדום להתוך בהם. שתלמוד כדי שתהיה כלי מלאכתך להתפרנס בה: באתרא דלא ידעי ליה. כדי שלא יזלזלו בכבוד תורתו ויענשו: שרו לי תגראי בריש. פסקו לי דיני כדי שלא אתבטל מלמודי: לכל דבר שבקדושה. בכל דבר שיראת גדול ומקודש:

מסורת הש"ס

ה) [עיין תוספות סוטה ד: ד"ה ענקן], ב) [מס' ד"ל זוטא פ"ב], ג) [אבות פ"ד מ"ה], ד) גיטין נט: מ"ק כח: חוליות יב:, ה) [ע"ב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר אוי לו לטרפון כל"ל ותיבת לו נמחק: (ב) שם קודם שנעשו חול כל"ל ותיבת כלי נמחק וכן לקמן: (ג) שם בכתבה של תורה אמרו קיים לעולם ועד על אחת כל"ל ותיבת מי ואות ו' נמחק: (ד) שם אשנה שאהיה זקן: (ה) שם אלא למוד מאהבה: (ו) שם דר' טרפון משום דעשיר גדול: (ז) שם וכמי דוד כהנים היו וכי כהנים היו אלא מה כהן נוטל: (ח) רש"י ד"ה אלא וכו' דאם שרי ליה:

מוסף רש"י

אל תעשם עטרה. לדברי תורה, להתגדל בהם. אלא תלמוד על מנת ליטול עטרה שיקלו אותך רב ותתגדל בה. ואל תעשם קרדום לחפור בה. שאדם עושה בו מלאכה, וכן לא תלמוד אותה על מנת שאם תצטרך לבריות שתלמד אותה בשכר, אלא על מנת ללמד בחנם (אבות פ"ד מ"ה).

תוספות

הוקפלו כו' מותרות משום גזל. שהבעלים מפקירין אותם: ופטורות מן המעשר. לכפקר: שנשתמשתי בכתרה של תורה. שהניחו אותו האיש בשביל כבוד תורתו: [א"האמאי ציער]. מאי הוה ליה למעבד כיון שלא היה רוצה להניחו בענין אחר בשלמא אי הוה שביק ליה כי אמר הוקפלו רוב המקצועות ניחא שהיה מצטער על מה שלא אמר לו: לאהבה את ה' אלהיך. משמע מאהבת הכורא ולא לכבוד עצמך: שרו לי תגראי. כלומר פסוק דין שלי תחילה:

עין משפט נר מצוה

כד א ב ג מיי' פ"ו מהל' מ"ת הל' י ופ"י מהל' תשובה הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' כא בהג"ה:

כה ד סמג עשין ג [טוש"ע שם]:

כו ה מיי' פ"ו מהל' מ"ת הל"י [ופכ"א מהל' סנהדרין הל' ו] סמג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' רמג סעי' ה [וטוש"ע חו"מ סי' טו סעי' א]:

תורה אור השלם

1. וְהָסִבּוֹתִי פָנַי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צְפוּנִי וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ: יחזקאל ז כב
2. בַּה בְּלֵילְיָא קְטִיל בֵּלְאשַׁצַּר מַלְכָּא כַּשְׂדָּאָה: דניאל ה ל
3. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לְשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: דברים ל כ
4. קְשָׁרֵם עַל אֶצְבְּעֹתֶיךָ כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבָּךְ: משלי ז ג
5. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם: משלי ג יז
6. עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: משלי ג יח
7. וְהָיָה אֲנִי אֵלֶךְ מֵאִתָּךְ וְרוּחִי יְיָ יִשָּׂאֶךָ עַל אֲשֶׁר לֹא אֵדַע וּבָאתִי לְהַגִּיד לְאַחְאָב וְלֹא יִמְצָאֶךָ וְהָרַגָנִי וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת יְיָ מִנְּעֻרָי: מלכים א יח יב
8. יְהַלֶּלְךָ זָר וְלֹא פִיךָ נָכְרִי וְאַל שְׂפָתֶיךָ: משלי כז ב
9. וּבְנֵיהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע וְהַכְּרֵתִי וְהַפְּלֵתִי וּבְנֵי דָוִד כֹּהֲנִים הָיוּ: שמואל ב ח יח
10. וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה לְךָ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: ויקרא כא ח

גליון הש"ם

גמ' אוי לו שנשתמשתי. עיין ב"ק דף נט ע"ב וכמהרש"א מ"א שם: שם כיון שפרצום נעשו חול. עיין במס' ע"ז דף נב ע"ב: שם שרו לי תיגראי בריש. עיין שבועות דף ל ע"א:

לפתוח ראשון. בקריאת התורה שקורא לראשון: **ולברך ראשון.** ברכת המזון שהוא קודם לכל אדם: **וליטול מנה יפה ראשון.** אם בא לחלוק דבר עם ישראל עושה ישראל ממנו שני חלקים שויס וכהן בורר לו זו מהן שירצה: **והלך זו אחרונו.** סעודת המלך כשהולך ממקום למקום. אחרונא בלשון יון סעודה. לשון אחר שותפות שיש לו למלך בבהמות דאחרונא לשון שותפות מדכתיב (במדבר כא) כי אחרון גבול מואב בין מואב ובין האמורי: **עבדא דנורא אנא.** עבד לאיש שהוא כהן לעובדי האש שעבדיו פטורים מכרגא. ולא הוי כמודה בעבודת כוכבים דמוכחא מילתא דלא אמר הכי אלא לאפטורי מכרגא. וכי קאמר צורבא מרבנן רבותא קאמר דאפילו צורבא מרבנן שרי ליה למימר הכי דהן סבורים לעבודת כוכבים והוא לבו לשמים כדכתיב[6] ה' אלהיך אש אוכלה הוא: **אנא.** יער: **וכנייה לבי נורא.** מכרו לעובדי האש שמליתין את האור בבית עבודת כוכבים שלהן: **רוב עצים להסקה ניתנו.** ואינו כמוכרו לעבוד עבודת כוכבים דהא איכא למימלי בהתירא וכל היכא דאיכא למימלי תלינן: **מתני' עד הקליר עד שיחחילו העם לקצור קליר חטים.** דהא הוא דחשיב להו לאינשי וקרו ליה קליר סתם: **הכל לפי מקום נדרו.** כלומר מסתמא בכל מקום מיקרי קליר קליר חטים אבל אם במקום נדרו הורגלו לקרות לקליר שעורים קליר סתם הכל לפי מקום נדרו. וכן נמי אם היה בהר בהר אף בזה הולכין אחר מקום נדרו שאם היה בהר הולכין אחר זמן קליר של הר שאע"פ שאחר כן ירד לבקעה והגיע קליר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קליר של הר אסור עד שיגיע קליר של הר וכדאיתא בגמרא: **עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה שניה.** ג' זמנים הן של גשמים וכל זמן קרי רביעה על שם שהגשמים רובצים על הארץ. וקתני דמתסר עד שתרד רביעה שניה משום דסתמא שניה משמע שאינה מקדמת כל כך כרביעה ראשונה ולא מאחרת כל כך כשלישית. מיהו לא בעי עד שתעבור אפילו כי אמר עד שיהו הגשמים משום שאין זמנן קבוע: **עד שיגיע זמנה של רביעה.** אע"פ שלא ירדה עדיין דסבירא ליה דאין לירידתה זמן קבוע שהרי לפעמים מאחרת לירד אמרינן דבזמן ירידתה חל גדרו ולא בירידתה ממש. כך נראה בעיני: **עד שילא ניסן כולו.** דעד ניסן רגילין גשמים לירד: **גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים.** כלומר כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד ואי בעי כשהגיע דווקא דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה: ומקשו הכא אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק עד הגשם ירידה ממש כי היכי דמשמע ליה עד הגשמים. ונראה בעיני דהיינו טעמא דמדינא עד שיגיע משמע דכי היכי דאמרינן דכל שאין זמנו קבוע כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע לא מחית נפשיה לספיקא למיתסר ביה ומשום הכי אינו אסור אלא עד שיגיע הכא נמי כל שאין להתחלתו זמן קבוע שלפעמים מאחר הרבה כגשמים לא מחית נפשיה לספיקא ועד שיגיע זמן קאמר. ורא"ה לדבר מדאדעתא לן בירושלמי [פ"ח ה"ג] קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין עד שיהא משתה בני אי הוי כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע ובודאי דהכי איבעיא לן מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן לא מסיק אדעתיה שידחה אותו הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש וכל שדחה אותו לאחר מכן אסור עד שיהא או דילמא דכיון שידע היה שיכול לדחותו לא מחית נפשיה לספיקא הילכך אע"ג דאמר עד שיהא עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר הילכך גשמים שאין לירידתן זמן ידוע מדינא כי אמר עד הגשם עד שיגיע זמן קאמר ודהא אפילו רבנן מודו. מיהו בעד הגשמים הוא דפליגי דכיון דסגי ליה למימר עד הגשם ואמר עד הגשמים

[6] א לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון [3] אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר [2] לא יהיבנא אכרגא דכתיב [1] מנדה בלו והלך לא שליט למירמא עליהון וא"ר יהודה מנדה זו מנת המלך בלו כסף גולגלתא והלך זו ארנונא ואמר רבא [3] שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא יהיבנא אכרגא מ"ט לאברוחי אריא מיניה קאמר רב אשי הוה ליה ההוא אבא זבניה לבי נורא א"ל רבינא לרב אשי האיכא [2] לפני עור לא תתן מכשול א"ל [4] רוב עצים להסקה ניתנו: **מתני'** [5] עד הקציר עד שיתחיל העם לקצור קציר חטין אבל לא קציר שעורין הכל לפי מקום נדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקעה בבקעה [3] עד הגשמים עד שיהו הגשמים [1] עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה עד שיפסקו גשמים עד שיצא ניסן כולו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [1] עד שיעבור הפסח: **גמ'** תניא [7] [8] הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אע"פ שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל: עד הגשמים עד שיהו גשמים עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר וכו': אמר ר' זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים [8] אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר

מיתיבי

לפתוח ראשון. לקרות בספר תורה: **ולברך ראשון.** בברכת המזון: **וליטול מנה יפה ראשון.** כשחולק עם אחיו הכהניס[2] בלחם הפנים [4]: **מנדה בלו והלך וגו'.** מקרא הוא בספר עזרא: **לא יהיבנא אכרגא.** איני רוצה ליתן מס בשביל שאני חכם: **עבדא דנורא.** עבד של עבודת כוכבים פלונית אני ואיני רוצה ליתן מס. טורא שם עבודת כוכבים: **אנא.** יער: **לפני עור.** דאיניהו קא עבדי מינה לזרך עבודת כוכבים: **להסקה ניתנו.** וכמוכר להסקה דמי ולא לעבודת כוכבים: **מתני' אמר קונם שאיני טועם עד הקליר.** עד שיתחילו לקצור חטין קאמר ולא קליר שעורים וקליר שעורים הוי מוקדם: **אם היה בהר.** בשעת הנדר אע"פ שירד בבקעה אסור עד שיתחילו לקצור בהר: **אמר קונם שאיני טועם עד הגשמים.** או שאמר שאיני טועם עד שיהו גשמים אסור עד שתרד רביעה שניה דגשמים משמע שניס: **רביעה שניה.** מפרש בגמרא: **עד שיגיע זמנה של רביעה.** אע"פ שלא ירדה כיון שהגיע זמנה מותר: **אמר קונם שאיני טועם עד שיפסקו גשמים אסור עד שילא ניסן כולו דברי ר' מאיר.** רבי מאיר לטעמיה דאמר במסכת תענית בפ"ק[1] עד מתי שואלין את הגשמים ר"מ אומר עד שילא ניסן רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח ותו לא: **גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים.** דמר סבר עד זמנה ומר סבר עד שתרד: **אבל אם אמר עד הגשם.** דברי הכל עד זמן גשמים של רביעה ראשונה קאמר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה [3] [1] (**עד שיגיע זמנה** כו') דגשם חדא רביעה משמע:

הבכירה

מוסר הש"ס

כז א מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הל"ב [טוש"ע או"ח סי' קמז סעי' יד בהגה וסי' רא סעי' ב]:
כח ב מיי' פ"ו מהל' ת"ת הל' י סמג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' רמג סעי' א ב וטוש"ע חו"מ סי' קסג סעי' ה:
כט ג טוש"ע יו"ד סי' קנז סעי' ב בהג"ה:
ל ד מיי' פ"ט מהל' ע"ז הל"ז סמג לאוין מה טוש"ע יו"ד סי' קנא סעי' א:
לא ה מיי' פ"ו מהל' נדרים הל"ט [ז] סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' יב וסעי' יד:
לב ו מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעי' יח:
לג ז מיי' שם טוש"ע שם סעי' יט:
לד ח מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעי' יג:
לה ט מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעי' יח:

מוסף רש"י

לפתוח ראשון. בכל דבר כבוד, בין בתורה בין בשיבה הוא ידבר בראש (גיטין נט:) לקרות בש"ת (מו"ק כח:). **ולברך ראשון.** בסעודה (גיטין נט:) בברכת המזון (מו"ק כח:) בזמון (הוריות יב:). **וליטול מנה יפה ראשון.** אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר, לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתרצה (גיטין נט:). **מנדה בלו והלך.** לריוח לוה את פחת עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה (ב"ב ח:). **מנת המלך.** מנבת מסים שהן מטילין תמיד על בני המדינה (שם). **ארנונא.** עשורי תבואות והבהמות מדי שנה בשנה (שם). **עד הגשמים.** לגשם לא משמע אלא חדא רביעה, ולדברי הכל כשהגיע זמנה של רביעה ראשונה מותר (ראמ"ה בשמו).

הגשמים. לאמר קונס אם אהנה מדבר זה עד הגשמים (תענית ו:). **עד שתרד רביעה שניה.** בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ואין קורין גשמים לראשונה עד שתרד שניה, שמכאן ואילך מקולקלות הדרכים ומלוכות מפני הגשמים, ל"א עד הגשמים משמע תרי דהיינו רביעה שניה (שם). **עד הגשם.** דגשם לא משמע אלא חדא רביעה, ולדברי הכל כשהגיע זמנה של רביעה ראשונה מותר

הגשמים עד שיהיו גשמים. באיזה לשון שאמר מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד ברביעה שניה לפי שאין זמן קבוע למשך ירידתן ורשב"ג מיקל טפי ואמר עד זמן רביעה אע"פ שלא ירדו גשמים ובגמרא מפרש זמנן: **גמ' אבור עד שיגיע הקיץ בגליל.** דבתר מקום נדרו אזלינן ומסתברא דה"ה לקולא: **מחלוקת עד הגשמים.** דת"ק זמן רביעה שניה דגשמים משמע לת"ק ירידת גשמים וגם משמע לשון רביה ומיעוט רביה שניה: **אבל עד הגשם.** לשון זמן גשם וגם משמע לשון זמן רביעה ראשונה:

תוספות

הנודר עד הקציר. ובמקומו יש קליר חטים וקליר שעורים עד שיתחיל קליר חטין דקליר המיוחד קאמר: **הכל לפי מקום נדרו.** כלומר מה שאמרנו קליר חטין היינו במקום שיש קליר חטין אבל אם אין במקומו אלא קליר שעורין [שעורין] קאמר ולא תלינן בקליר חטין דעלמא וגם לענין זה אזלינן אחר מקום נדרו שאם היה בהר קליר הר קאמר וכי נמי מטא קליר דבקעה אינו אסור עד קליר דהר: **עד הגשמים שיהיו גשמים כיצד עד שירד רביעה שניה.** דבא"י לא היו יורדין גשמים כ"א ג' פעמים וקורין להם רביעות: **רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה שנייה.** כי נמי לא ירדה וגגמ' מפרש אימתי זמנה: **עד שיצא ניסן כו'.** דעד ניסן זמן ירידת גשמים: **עבדא דנורא אנא.** כלומר שהוא משועבד לכהנים של אותה עבודת כוכבים שעבדיהם פטורין מן המכס ואינו נראה כמודה להם שהדבר ידוע [דליפטור] ממה [אמר הכי]: **האיכא לפני עור.** שיעשו עלמים או בנין לפני עבודת כוכבים: **רוב עצים להסקה.** וכל היכא דאיכא למיתלי בהתירא תלינן מכאן יש ללמוד שאסור להלות מעות לגוי לצורך בנין עבודת כוכבים או לגוי לצורך תכשיטיה כ"ש למכור להם משמשין ודברי תיפלות כגון גביעים מחתות וספרים[2] והמוציא יצליח: **אינו אסור עד שיגיע בגליל.** במקום שנדר: **מחלוקת דאמר עד הגשמים.** [בהא אמרינן עד] רביעה שנייה נדר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה או עד שתרד או עד הזמן אבל אמר עד הגשמים עד זמן קאמר פירוש רביעה ראשונה:

[1] [עיין תוספות חולין פז. סד"ה ותיובו], [2] ב"מ ח., [3] תענית ו:, [4] [תוספתא פ"ד], [5] [עי' חסק שלמה], [6] [דף ה.], [7] רש"ל מ"ז, [8] [דנרים ד], [9] בס"ל תוספ: פסולים,

תורה אור השלם

1. וּלְכֹם מַהוֹדְעִין דִּי כָל בַּהֲנַיָּא וְלֵוָיֵא זַמָּרָיָא תָּרְעָיָא נְתִינָיָא וּפַלְחֵי בֵּית אֱלָהָא דְּנָה מִנְדָּה בְּלוֹ וְהֵלֶךְ לָא שַׁלִּיט לְמִרְמֵא עֲלֵיהֹם:
עזרא ז כד
2. לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט יד

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה וליטול וכו' הפנים הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה לא יהיבנא וכו' מכס הס"ד ואח"כ מ"ס מנדה בלו וכו' עזרא הס"ד ואח"כ מ"ס עבדא: (**ב**) ד"ה אבל אם אמר וכו' ולמר כדאית ליה דגשם חדא רביעה משמע ועד שיגיע זמנה כו' הס"ד:

פירוש הרא"ש

לפתוח ראשון. להיות ראש המדברים בכל קנון עם לדבר ולדרוש תחלה: **ולברך ראשון.** בתורה ובברכת המזון וכשיוסד בסעודה יניחו לו מנה יפה תחלה: מנדה בלו והלך. טורא מלך פרס לוה שלא ישאלו מס לאנשי כנסת הגדולה וכיון שמן הדין פטור שרי ליה למימר כדי שלא יגזלו ממונו: מנת המלך. קלוב על הקרקעות: זו **ארנונא.** דנורא **אנא.** עבודת כוכבים שעובדים לאש: לצורבא דרבנן. דלא מייסינן שמא יתפקר לוזלזל יותר התירו לו לומר שהוא עבד של המשרתים העובדים עבודת כוכבים: הוה ליה **אבא.** יער: **לפני עור לא תתן מכשול.** דעובדי כוכבים מלוויס על עבודת כוכבים ושמא יעשו ממנה גלמים ועיי עבודת כוכבים: **רוב עצים** להסקה ניתנו. וכיון דאיכא למתלי שקנו לדבר היתר תלינן והכי אמרינן במסכת ע"ז: **מתני' עד** עשור בהמות: **עבדא** דנורא **אנא.** עבודת כוכבים שעובדים לאש: לצורבא דרבנן. דלא מייסינן שמא יתפקר לוזלזל יותר התירו לו לומר שהוא עבד של המשרתים העובדים עבודת כוכבים: הוה ליה **אבא.** יער: **לפני עור לא תתן מכשול.** דעובדי כוכבים ושמא יעשו ממנה גלמים ועיי עבודת כוכבים: **רוב עצים** להסקה ניתנו. וכיון דאיכא למתלי שקנו לדבר היתר תלינן והכי אמרינן במסכת ע"ז: **מתני' עד**